

PROFESSIONELE **KRACHT**
VRIJWILLIGE **KRACHT**
EIGEN **KRACHT**
samen voor jeugd

Interview

Marian van de Klein 22-31

Micha de Winter 34-43

Eva van Baren 46-53

Portret

Irma van Hoorik 12-13

Else Boss 14-15

Andrea Bos 16-17

Ivonne Plekkenpol 18-19

Nafisa Osman 56-57

Pim Zoetelief 58-59

Sjoukje Dijkstra 60-61

Cleo Westerman 62-63

Informatie

Plezier in vrijwilligerswerk 4-5

Samenwerking 6-7

Vrijwilliger of beroepskracht 8-9

Professionele kracht, vrijwillige kracht, eigen kracht: samen voor jeugd

Er vindt een ingrijpende wijziging plaats van het huidige jeugdstelsel. De stelselwijziging is niet alleen een transitie van de verantwoordelijkheid voor de jeugdzorg van rijksoverheid en provincies naar gemeenten. Er wordt ook een transformatie beoogd. Het nieuwe stelsel is gericht op het versterken van de eigen kracht van gezinnen en het opbouwen van de pedagogische civil society. De nadruk ligt op zelfredzaamheid en samenredzaamheid, het versterken van de ontwikkeling en opvoeding en het herstel van het gewone leven. Als het gezinnen niet op eigen kracht lukt, worden ze eerder en sneller in de eigen omgeving en op maat geholpen. Door familie, buurtgenoten en vrijwilligers, waar nodig samen met professionals.

De transformatie is kansrijk, maar zeker niet eenvoudig. Het vraagt om discussie over de behoeftes van ouders en kinderen, over de rol van professionals en samenwerking met vrijwilligers, het mobiliseren van burgerkracht, etc. En het vraagt om goede voorbeelden en handvatten om de beoogde transformatie handen en voeten te geven.

In deze uitgave van de zes brancheorganisaties ActiZ, GGD Nederland, GGZ Nederland, Jeugdzorg Nederland, MOgroep en VGN is een aantal artikelen over deze thema's gebundeld. De meeste artikelen zijn eerder gepubliceerd in het magazine INZET, uitgebracht door ZonMw in het kader van het programma Vrijwillige Inzet voor en door Jeugd en Gezin.

Plezier in vrijwilligerswerk

WAAROM DOEN MENSEN VRIJWILLIGERSWERK VOOR EN MET KINDEREN EN JONGEREN? OMDAT ZE HET LEUK VINDEN EN ER ZELF BETER VAN WORDEN, CONCLUDEERT HET ADVIESBUREAU BMC UIT GROOTSCHALIG ONDERZOEK. EN WAAROM BLIJVEN ZE HET DOEN? OMDAT ZE ER WAARDERING VOOR KRIJGEN. HIERONDER EEN GREEP UIT NOG WAT ANDERE ANTWOORDEN OP ONDERZOEKSVRAGEN.

Meer info? www.bmc.nl of lees de Special Onderzoek van INZET, mei 2012: www.vrijwillige-inzet.nl/magazine

Waarom zetten mensen zich in specifiek voor de pedagogische civil society?

- Ze doen dit meer om zichzelf te helpen dan om anderen te helpen.
- Ze beginnen met hun inzet omdat ze zelfontplooiing zoeken.
- Ze zoeken vergroting van hun praktische netwerk en buurt (contacten rond de eigen kinderen).
- Ze blijven zich inzetten vooral omdat het plezier oplevert en vanwege de waardering die ze krijgen.
- De inzet is goed te combineren met de opvoeding van de eigen kinderen.
- Vaak is het eigen kind betrokken bij de vrijwillige activiteiten.

Wat zijn kenmerken van vrijwilligers in de pedagogische civil society?

In vergelijking met vrijwilligers die actief zijn op andere terreinen zien we:

- Mensen tot 45 jaar die zelf kinderen hebben zijn vaker actief.
- Mensen doen vaker meerdere activiteiten tegelijkertijd: zowel voor een organisatie als voor de buurt of stad als informele hulp voor familie, bekenden of vrienden.
- Mensen met een gezinsinkomen tussen € 38.000 en € 51.300 zijn vaker actief als vrijwilliger.
- Mensen hebben vaker zelf hulp gekregen van een organisatie of van anderen bij opvoed/opgroei problemen.

Waar/hoe zijn mensen actief in de pedagogische civil society?

- In georganiseerd verband: bij sportverenigingen, scholen, recreatie/hobby, club- en buurthuiswerk.
- In informele hulp: verzorgen van kinderen, oppassen.
- In de buurt/stad: organiseren van een feest, organiseren van activiteiten voor groepen in de buurt.

Samenwerking tussen beroepskrachten en vrijwilligers

HOE KUNNEN BEROEPSKRACHTEN EN VRIJWILLIGERS SAMENWERKEN AAN HET WELZIJN VAN DE JEUGD? WAT MOET JE WEL DOEN, EN WAT NIET? WELKE ERVARINGEN ZIJN ER TOT NU TOE OPGEDAAN EN WAT KUNNEN WE DAARVAN LEREN? HET VERWEY-JONKER INSTITUUT STELDE NAAR AANLEIDING VAN HUN ONDERZOEK EEN HANDLEIDING OP. EEN ZESTAL BEVINDINGEN EN AANBEVELINGEN:

Meer info? Kijk op www.verwey-jonker.nl of lees de Special Onderzoek van INZET, mei 2012: www.vrijwillige-inzet.nl/magazine

1

Vrijwilligers en beroepskrachten hebben elkaar veel te bieden

Zo kunnen vrijwilligers een brug slaan tussen cliënten en professionals. Spreek met elkaar af wie wat doet en zit elkaar niet te veel in de weg. Korte lijntjes en een duidelijk aanspreekpunt voor beide partijen doen wonderen.

2

CJG's hebben vaak koudwater-vrees om samen te werken met vrijwilligers en vrijwilligersorganisaties

Het welzijnswerk daarentegen is al veel meer gewend om met vrijwilligers en hun organisaties te werken.

3

Vrijwilligers hebben waardering en vertrouwen nodig

Beroepskrachten moeten laten zien dat ze vrijwilligerswerk belangrijk vinden en vrijwilligers de ruimte geven. Vrijwilligers beschikken vaak over specifieke capaciteiten die in bepaalde situaties belangrijker zijn dan kennis en opleiding. Waardeer vrijwilligers in woord en daad.

4

Geef vrijwilligers een stem bij de inrichting van het project

Vrijheid om werkzaamheden naar eigen inzicht in te richten is belangrijk voor vrijwilligers. Wat beslist niet werkt is opdrachten geven! Binding en gezelligheid zijn voor de meeste vrijwilligers heel belangrijk.

5

Vrijwilligers hebben vaak meer deskundigheid dan beroepskrachten denken

Sommige vrijwilligers zijn pedagogisch geschoold of werken betaald in jeugdzorg of welzijn. Anderen zijn tijdens het vrijwilligerswerk getraind of hebben veel ervaring opgebouwd met jeugd- en gezinswerk. Onderschat vrijwilligers niet.

6

Vrijwilligers houden van betrokken professionals

Een professional die inhoudelijk net zo betrokken en gemotiveerd is als de vrijwilligers kan in een project op veel enthousiasme rekenen.

Vrijwilliger of beroepskracht?

WAT KUNNEN VRIJWILLIGERS EN WAT MOETEN BEROEPSKRACHTEN DOEN? WAT ZIJN DE VERSCHILLEN? ONDERZOEK DOOR HET ERASMUS CENTRE FOR STRATEGIC PHILANTHROPY/ DE ROTTERDAM SCHOOL OF MANAGEMENT VAN DE ERASMUS UNIVERSITEIT LEIDT TOT EEN AANTAL FACTOREN DIE MET ELKAAR SAMENHANGEN. MAAR LET WEL, HET ZIJN GEEN FEITEN, HET GAAT OM PERCEPTIES; OM HET BEELD DAT MENSEN VAN VRIJWILLIGERS EN BEROEPSKRACHTEN HEBBEN.

Meer info? Kijk op www.ecsp.nl (>research >projects) of lees de Special Onderzoek van INZET, mei 2012: www.vrijwillige-inzet.nl/magazine

Professionaliteit

Van een beroepskracht verwachten mensen een grotere kennis en professionaliteit omdat hij of zij er waarschijnlijk voor geleerd heeft.

Altruïsme

Een vrijwilliger roept het beeld op van een grotere persoonlijke betrokkenheid. Een vrijwilliger is er zonder geldelijke beloning en zonder een dwingende manager echt voor jou.

Afstand

Beroepskrachten staan in de perceptie van veel mensen op een grotere afstand dan vrijwilligers. Dat hoort bij de professionele distantie van de beroepskracht, terwijl nabijheid juist de kracht kan zijn van vrijwilligers.

Betrouwbaarheid

Beroepskrachten en hun organisaties zijn vooral volgens samenwerkingspartners betrouwbare partners. Maar voor de mensen die geholpen worden ligt dat soms anders. Vrijwilligers die beloven dat je ze altijd mag bellen, mag je echt ook in het weekend en tijdens hun vakantie bellen.

Geheimhouding

Vrijwilligers zullen misschien roddelen over je, maar beroepskrachten moeten alles vermelden in het dossier!

Ervaringsdeskundigheid

Van beroepskrachten wordt eigenlijk nooit aangenomen dat ze ervaringsdeskundigheid hebben. Bij vrijwilligers is dit juist precies andersom.

Macht

Van beroepskrachten wordt verwacht dat ze macht over mensen kunnen en willen uitoefenen. Vrijwilligers hebben geen formele macht hoewel ze natuurlijk heel lastig kunnen doen.

Irma van Hoorik is senior medewerker
Jeugdwelzijn en Talentontwikkeling bij het
Nederlands Jeugdinstituut (Nji)
www.nji.nl.

GEEN GOEDKOOP INSTRUMENT

Vrijwilligerswerk heb je in allerlei soorten en maten. Wat vrijwilligers bindt is hun belangeloze inzet. De passie om zich vol overgave in te zetten voor de ander. Zonder financiële bijbedoelingen, omdat ze er veel voor terugkrijgen. Hopelijk gaan nog veel meer mensen vrijwilligerswerk doen. Theoretisch gezien is er vrijwillige inzet in overvloed. De kunst is om die te mobiliseren. Aan te haken bij wat mensen leuk vinden, bij hoe ze leven. Maar dan wel vanuit de juiste gedachte. Vrijwilligerswerk mag geen goedkoop instrument worden om professionele taken in de welzijnssector over te nemen. Een verkapte bezuinigingsmaatregel. De pedagogische civil society gaat uit van een heldere visie: onderlinge betrokkenheid en solidariteit. Dat uitgangspunt staat los van bezuinigingen en laat vooral zien hoe wij met elkaar willen samenleven.

BEGELEIDEN IS BALANCEREN

Het werken met vrijwilligers vergt goede begeleiding. De kunst is om vooral niet voor anderen te denken. Je moet mensen op hun mogelijkheden en tempo aanspreken, aansluiting vinden bij hun ideeën en manier van werken. ‘Goede begeleiding’, zei een begeleider tijdens een training van De Slinger Jongeren, ‘is je expres lui en dom voordoen en alleen maar vragen stellen. Dan komen jonge vrijwilligers zelf met initiatieven en antwoorden.’ Ook in het project Radicaal Jong van plattelandsjongeren.nl kregen jongeren zelf de ruimte om te bepalen waar ze zich op wilden richten. In beide gevallen ondersteunden professionals de keuzes die jongeren vanuit hun eigen motivatie maakten. Het begeleiden van vrijwilligers is soms balanceren. Maar wie inzet op ruimte voor eigen initiatief, kan rekenen op een grote betrokkenheid.

Else Boss is Adviseur Participatie en Actief
Burgerschap bij MOVISIE.
www.movisie.nl

Andrea Bos was tot juli 2012
voorzitter van de NJR.
NJR organiseert (media)
campagnes, zet jongeren-
projecten op en adviseert
overheden en organisaties
over jeugdbeleid.
www.njr.nl

VERGEET DE JONGEREN NIET

Voor een positief opvoedingsklimaat is ook de inzet van jongeren zelf belangrijk. Juist zij oefenen veel invloed op elkaar en dus hun omgeving uit. Vaak op een positieve manier. We kunnen hun potentieel als vrijwillige steunpilaren en sparringpartners voor leeftijdsgenoten veel breder en beter benutten. Je stimuleert jongeren zich vrijwillig in te zetten door aan te sluiten bij wat ze drijft en bezighoudt. Door te zijn waar ze zijn. En door ze de verantwoordelijkheid te geven die hun past. Een vorm van coaching en sturing van professionals is daarbij onontbeerlijk. Wie de kracht en daarmee het welslagen van de pedagogische civil society wil bevorderen, vergeet zeker de jongeren niet. Ook zij zijn burgers om rekening mee te houden.

WEL STEUN, GEEN HULPVERLENING

Geweldig dat er in onze regio tweehonderd moeders zijn die als ervaringsdeskundige vrijwilligster andere jonge moeders een steuntje in de rug bieden! Ze komen minstens eens per maand langs voor een gezellig gesprek of uitje. En dan gaat het natuurlijk vooral over de kleine en het moederschap. De vrijwilligsters geven tips, tonen begrip en samen wisselen ze ervaringen uit. Voor advies over opvoeding en gezondheid gaan de moeders naar het consultatiebureau. Dat verschil is heel helder. Veel 'jonge' en zeker allochtone moeders zitten in een isolement. Wij halen ze daar uit. Bieden ze een sociaal netwerk en maken de moeders vertrouwd met allerlei voorzieningen in de wijk. Eigenlijk zou elk consultatiebureau en elke CJG zo'n vrijwilligersproject moeten hebben. Het is puur preventiewerk. Iedereen die voor het eerst een kind krijgt, is onzeker. Hoe beter die jonge moeders in hun vel zitten, hoe beter het met hun kind gaat. Dat hoort toch gewoon bij je taak als CJG of consultatiebureau?!

Ivonne Plekkenpol is als directeur van Jong Florence verantwoordelijk voor 11 consultatiebureaus in de regio Den Haag. Jong Florence heeft het grootste MIM-project van Nederland. MIM staat voor Moeders Informeren Moeders. www.jongflorencia.nl

PROFESSIONALS EN VRIJWILLIGERS HEBBEN ELKAAR NODIG

VOOR HET EERST IS SYSTEMATISCH ONDERZOCHT HOE NEDERLANDSE PROFESSIONALS EN VRIJWILLIGERS MET ELKAAR SAMENWERKEN AAN HET WELZIJN VAN DE JEUGD. EN HOE DAT NOG BETER KAN. MARIAN VAN DER KLEIN VAN HET VERWEY-JONKER INSTITUUT STELDE EEN HANDLEIDING OP. DIE IS NODIG, WANT IN DE TOEKOMST ZULLEN PROFESSIONALS EN VRIJWILLIGERS MEER DAN OOI T OP ELKAAR AANGEWEEZEN ZIJN.

De overheid trekt zich terug, maar er zullen altijd jongeren blijven die begeleiding nodig hebben, of een steuntje in de rug. Of ze nu het criminele pad op gaan, de kindertelefoon bellen, thuis geen Nederlands spreken of gewoon veel op straat spelen. Om hen en hun ouders te helpen zijn nu al op alle fronten behalve professionele hulpverleners ook vrijwilligers actief. Hoe ernstiger de problemen zijn, hoe groter het professionele aandeel in de hulpverlening. Maar zelfs in de gevangenis zorgen idealistische burgers ervoor dat kinderen hun gestrafte vader of moeder kunnen blijven zien. En het omgekeerde gaat ook op: juist als er geen problemen zijn, maar het erom gaat gezinnen een prettige omgeving te bieden om in op te groeien en op te voeden, leggen vrijwilligers een groot gewicht in de schaal.

De Centra voor Jeugd en Gezin staan klaar om ook de jeugdzorg in

zich op te nemen. Nu is het een goed moment om te onderzoeken hoe zij en andere professionele jeugdzorgorganisaties meer systematisch kunnen samenwerken met individuele vrijwilligers en vrijwilligersorganisaties. Voor het programma Vrijwillige Inzet voor en door jeugd en gezin hebben wij dit uitgezocht. We hebben onder andere een enquête gehouden onder medewerkers van CJG's, consultatiebureaus, de kindertelefoon, vrijwilligersorganisaties, migrantenorganisaties en sportverenigingen. Op tien projecten waarin vrijwilligers en professionals succesvol met elkaar samenwerken hebben we wat meer ingezoomd; daar hielden we groepsinterviews met zowel de vrijwilligers als de professionals. Ten slotte hebben we zes expertmeetings gehouden, met professionals van vergelijkbare organisaties, om echt dieper op vragen in te kunnen gaan. Zo konden we ons een goed beeld vormen van wat er al aan samenwerking gebeurt, waar

Vrijwilligers kunnen een brug slaan tussen cliënten en professionals

knelpunten zitten en wat succesfactoren zijn die zichzelf hebben bewezen.

Het heeft me verbaasd hoe weinig structurele samenwerking er op dit moment is, vooral met vrijwilligersorganisaties. Van de dertig CJG's die onze enquête hebben teruggestuurd was er welgeteld één die aangaf regelmatig iets samen te doen met vrijwilligersorganisaties. CJG's zijn wel aarzelend begonnen met het werven van individuele vrijwilligers, maar de vrijwilligersorganisaties in hun regio kennen ze zelden, laat staan dat ze er een warm contact mee onderhouden. Hier ligt echt een gemiste kans. De CJG's zouden het effect van hun werk kunnen versterken door samen op te trekken met bijvoorbeeld een migrantenorganisatie, een buurtvereniging, kerk of sportclub. Dat dit nog maar sporadisch gebeurt, is deels uit onwetendheid: de sociale kaart van de buurt staat nog niet helemaal op het net-

vlies. Het komt ook doordat gemeenten de CJG's niet altijd expliciet opdragen om de pedagogische civil society te versterken. En ten slotte speelt een rol dat professionals nu eenmaal gewend zijn om zaken zelf aan te pakken vanuit hun pedagogische deskundigheid, en niet om gebruik te maken van het enthousiasme dat er bij leken is.

Toch valt er een wereld te winnen. Vrijwilligersorganisaties en vrijwilligers kunnen bijvoorbeeld een brug slaan tussen cliënten en professionals. Soms lijkt het of ze – letterlijk en figuurlijk – elkaars taal niet verstaan, als ze elkaar al tegenkomen... Surinaamse en Afrikaanse Bijlmerbewoners zien zich dan bijvoorbeeld geconfronteerd met de 'witte blik' van professionele jeugdzorg. Wat heeft een alleenstaande moeder die met zes kinderen op een driekamerflat woont eraan als iemand van de jeugdzorg over 'triple p' begint? Zij wil liever dat er naar haar geluisterd wordt en

dat haar vragen aan bod komen. Vrijwilligers – bijvoorbeeld van een migrantenorganisatie of een kerk – staan dicht bij de cliënt en kunnen die vaak wél bereiken. Soms kunnen ze net dat steuntje in de rug bieden dat nodig is, in andere gevallen maken ze dankzij hun nabijheid en goede contacten problemen zichtbaar die anders voor de professionele hulpverlener verborgen zouden blijven.

Professionals en vrijwilligers vullen elkaar niet alleen aan, maar maken elkaar ook wijzer, daar ben ik van overtuigd. Professionals hebben uiteraard deskundigheid in huis die bij vrijwilligers ontbreekt. Maar een voetbalcoach, een ervaren buurtvader, of een coördinator die al jaren bij Humanitas werkt is sterk in andere vaardigheden: mensen motiveren, coachen en enthousiast houden. Die kunst kunnen professionals van hen afkijken; ze hoeven niet zelf het wiel uit te

vinden dat elders al geolied draait. Andersom zouden professionals de vrijwilligers kunnen leren hoe je bijvoorbeeld in een vroeg stadium signalen kunt herkennen dat het niet goed gaat met een kind, en wat je daar het beste aan kunt doen. Misschien moeten professionele organisaties en vrijwilligersorganisaties elkaar gewoon eens uitnodigen.

Voorbeelden van succesvolle samenwerking zijn er al wel. Bijvoorbeeld het project Opvoeders in Actie van Stichting De Meeuw, waarin ouders met een Marokkaans-Nederlandse achtergrond kleinschalige bijeenkomsten rond opvoedthema's organiseren binnen hun eigen netwerk. Professionals zorgen voor het materiaal, trainen de vrijwilligers en helpen hen om andere opvoeders te bereiken. Het CJG komt in beeld als tijdens bijeenkomsten blijkt dat een gezin ernstige problemen heeft. De vrijwilligers weten dat ze het

Marian van der Klein studeerde geschiedenis en had al vroeg belangstelling voor maatschappelijke vraagstukken. Ze promoveerde op de positie van moeders met jonge kinderen in het stelsel van sociale verzekeringen tussen 1890 en 1940. Na haar promotie stapte ze van het verleden over naar het hier en nu: voor het Verwey-Jonker Instituut verkent ze actuele vragen op het gebied van armoedebestrijding, sociale zekerheid, vrijwillige inzet en de combinatie van formele en informele zorg.

gezin dan door kunnen verwijzen naar een deskundige professional. Dat geeft hen ook rust; optreden in crisissituaties is te veel gevraagd van een vrijwilliger. Of neem het CJG in Den Bosch, dat jongeren die hun draai niet kunnen vinden doorverwijst naar Go4it. In dit netwerk helpen volwassenen met een goede baan of opleiding jeugdigen in het omgaan met problemen en onzekerheden, zodat ze beter richting kunnen geven aan hun eigen leven. Zo versterk je elkaar en vul je elkaar aan: samen kunnen professionals en vrijwilligers zorgen voor preventie en een goed opvoedklimaat.

Er zijn vele soorten vrijwilligers en ook de professionals kun je niet over één kam scheren. Daarom is het lastig om met één diagnose of één handleiding te komen. We hebben gezien dat er tussen de CJG's en vrijwilligersorganisaties nog veel koudwatervrees is, maar dat welzijnswerkers in de buurten veel meer

gewend zijn om met vrijwilligers om te gaan. Op scholen staat de organisatie van het vrijwilligerswerk eigenlijk nog in de kinderschoenen. Daar is bij vlagen veel behoefte aan ondersteuning door de ouders, maar aan een planmatige aanpak of 'verwachtingenmanagement' ontbreekt het vaak. Onlangs ging mijn oudste dochter voor het eerst naar de basisschool. Ik had het prima gevonden als mij toen gevraagd was: 'Wat vindt u leuk om te doen, hoe zou u ons de komende zes jaar willen helpen en hoeveel tijd heeft u daarvoor beschikbaar?' Maar dat gebeurde niet; het wordt min of meer overgelaten aan de wervingskracht van individuele juffen en meesters.

Vrijwilligers hebben waardering en vertrouwen nodig; die rode draad zien we wel. Waardering en vertrouwen wil iedereen natuurlijk graag, maar voor vrijwilligers is het de enige beloning voor hun werk. Het zit vaak in kleine dingen. Zeg

VIJF TIPS VOOR EEN GOEDE SAMENWERKING TUSSEN BEROEPSKRACHTEN EN VRIJWILLIGERS:

- 1 Beroepskrachten, toon je betrokkenheid bij de vrijwilligers en laat zien dat je hun werk belangrijk vindt!
- 2 Zorg voor een gelijkwaardige relatie tussen beroepskrachten en vrijwilligers, ieder werkt vanuit eigen deskundigheid en betrokkenheid aan hetzelfde doel!
- 3 Stimuleer een goed onderlinge band tussen vrijwilligers en tussen vrijwilligers en beroepskrachten.
- 4 Geef vrijwilligers die dat willen de mogelijkheid zich te ontwikkelen.
- 5 Laat vrijwilligers het werk op hun eigen manier inrichten en uitvoeren.

De allergrootste valkuil:

Beschouw vrijwilligers nooit als onbetaalde beroepskrachten!

als professional: 'Fijn dat je er bent.' Deel eens een compliment uit: 'Dat heb je goed opgelost, want zo'n makkelijk gezin is het niet.' Geef een presentje aan het eind van het jaar. Toon belangstelling als een vrijwilliger uitvalt door ziekte. Vraag de vrijwilliger wat zijn drijfveren zijn om het werk te doen, zodat je hem optimaal kunt ondersteunen. Bied coaching en intervisie aan voor wie dat op prijs stelt. Geef als het even kan vrijwilligers de mogelijkheid om zich te ontwikkelen. Laat hen niet jaar in jaar uit hetzelfde doen. Zo kun je mensen voor langere tijd binden en die duurzaamheid is heel goed voor een project. Het is bijvoorbeeld een van de succesfactoren voor Thuis op Straat, een laagdrempelig initiatief dat in verschil-

lende steden loopt en waar buurtbewoners onder zeer terloopse begeleiding van professionals speelactiviteiten organiseren. In Amsterdam-Noord hebben wij het project goed kunnen bestuderen. Hier blijkt duidelijk dat de langdurige aanwezigheid van buurtvrijwilligers de ouders en kinderen vertrouwen geeft. Kinderen die vroeger onder begeleiding op het plein gespeeld hebben, gaan als ze wat ouder zijn zelf weer jongere kinderen begeleiden. Zo ontstaat er een hechte band.

Wat beslist niet werkt is opdrachten geven. 'Er is een klus en helaas geen geld, dus doe het alsjeblieft voor niets, maar wel zoals ik het wil.' Mislukking gegarandeerd.

Geef vrijwilligers een stem bij de inrichting van het project en de vrijheid om hun werkzaamheden naar eigen inzicht in te richten. Een duidelijk afgebakende taakverdeling helpt daarbij en voorkomt bovendien dat vrijwilligers hetzelfde doen als professionals, maar dan onbetaald. Bij het project Opvoeders in Actie is het bijvoorbeeld goed gelukt om een duidelijke taakverdeling te maken. De professionals van Stichting de Meeuw zorgen voor voorlichtingsmateriaal en begeleiding, maar hoe de avonden met ouders worden ingericht, is volledig aan de vrijwilligers. Zo laat je niet alleen de vrijwilligers in hun waarde, je versterkt ook hun grootste kracht: het feit dat ze 'één van ons' zijn.

Professionals aarzelen soms om vrijwilligers in te schakelen omdat ze hen onvoldoende deskundig vinden. Ons onderzoek legt bloot dat dat gebrek betrekkelijk is. Ten eerste omdat

vrijwilligers niet zelden wel degelijk een hoop deskundigheid meenemen of opbouwen. Ze zijn bijvoorbeeld zelf afkomstig uit de jeugdzorg of hetagogisch werk en willen jongeren blijven helpen, maar dan zonder die zware verantwoordelijkheid op hun schouders. Of ze zijn speciaal geselecteerd en worden zo grondig opgeleid dat hun kunnen bijna professionele vormen aanneemt; we zien dit bijvoorbeeld bij Humanitas en de Kindertelefoon. Ten tweede omdat deskundigheid lang niet in alle situaties nodig of zelfs maar gewenst is. Wél als je ouders en kinderen begeleidt bij een omgangsregeling na een ingewikkelde scheiding, of als je mentor bent van een zeer moeilijk opvoedbare puber, die bij Jeugdzorg in behandeling is. Dat kunnen explosieve situaties zijn waarmee iemand moet weten om te gaan. Niet als het erom gaat de sfeer te verbeteren en het dagelijks leven wat meer schwung te geven. In sommige buurten is het al mooi als mensen

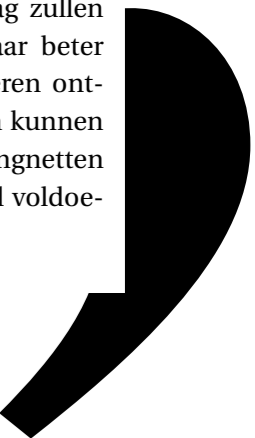
DE HANDLEIDING PEDAGOGISCHE CIVIL SOCIETY VOOR BEGINNERS.

Hoe professionals en vrijwilligers goed kunnen samenwerken rond jeugd en gezin wordt in juni gepresenteerd op Opgroeien als Samenspel; het slotcongres van twee ZonMw-programma's. De handreiking zal worden toegezonden aan alle CJG's en verschijnt ook op www.verwey-jonker.nl en www.vrijwillige-inzet.nl/onderzoek.

contact met elkaar hebben. Daar moet je geduld oefenen en beginnen met voorzichtige stapjes: mensen die met elkaar over hun kinderen praten langs de lijn van het voetbalveld bijvoorbeeld. In die situaties zijn toegankelijke, informele vrijwilligers veel meer op hun plaats dan professionals en zou deskundigheid alleen maar afstand scheppen.

Een valkuil in bezuinigingstijd is dat burgers te veel op zichzelf worden teruggeworpen. Ik zie in de politiek een voorkeur voor het informele circuit. Burenhulp en andere spontane initiatieven 'vanuit de mensen zelf' zijn je van het. Maar daarmee schieten politici hun doel voorbij, net als diegenen die alleen vertrouwen hebben in deskundigen met een graad in de pedagogische wetenschappen. Vanwaar toch die blinde vlek voor ouderwets, georganiseerd vrijwilligerswerk? Vanwaar die neiging om vrijwilligerscoördinatoren

te zien als een vervelende tussenlaag, die mensen het initiatief uit handen zou nemen? Het tegendeel is waar, blijkt uit ons onderzoek. Het is juist de tussenlaag die zorgt voor een goede match tussen vraag en aanbod. Dankzij die tussenlaag zullen professionals en vrijwilligers elkaar beter weten te vinden en goede manieren ontdekken om samen te werken. Dan kunnen er nieuwe netwerken, nieuwe vangnetten ontstaan die alle betrokkenen veel voldoening schenken.

ALLEMAAL OPVOEDERS ALS VISIE

VOLGENS HOOGLERAAR PEDAGOGIEK MICHA DE WINTER IS OPVOEDEN TEVEEL EEN PRESTATIE VAN INDIVIDUELE OUDERS GEWORDEN. ELK PROBLEEM ERVAREN OUDERS ALS PERSOONLIJK FALEN. EN DUS ZOEKT MEN HEIL BIJ DESKUNDIGEN. TERWIJL IEDERE OUDER MET DEZELFDE VRAGEN WORSTELT. ZIJN OPLOSSING: GA BIJ ELKAAR TE RADE. WANT OPVOEDEN ZONDER PROBLEMEN BESTAAT NIET. EN DE PEDAGOOG? DIE MOET MENSEN MEER ZELF LATEN ONTDEKKEN.

Allemaal Opvoeders is een andere manier van denken.

Het is geen project of programma of interventie. Het is een nieuwe benadering van opvoeden. Het is een zienswijze waarbij je accepteert dat problemen inherent zijn aan opvoeding. Alle ouders hebben problemen. Kinderen ook. Dat hoort nou eenmaal bij opvoeden en opgroeien. Maar dat wil niet zeggen dat overal een deskundige bij moet. Praat er gewoon over met andere ouders. Vraag naar hun ervaringen. Het helpt echt. Dat heeft ook consequenties voor de beroepskracht. Die moet ouders stimuleren zelf oplossingen te bedenken. Zorgen dat er in de wijk een goed opvoed- en opgroei-klimaat is. Dat ouders elkaar ontmoeten, met elkaar in gesprek gaan.

Helaas is opvoeden een privéproject voor ouders geworden. Door het wegvallen van allerlei sociale verbanden staan ouders er meer en meer alleen voor.

Dat gat vullen we op met een hele horde hulpverleners. Dat is een heilloze weg. De vraag naar jeugdzorg stijgt gigantisch. Dat is niet meer te betalen. Sterker nog: het is niet wenselijk.

Goed ouderschap is de norm. De druk op ouders om het 'goed' te doen is enorm. Met praatprogramma's, artikelen in de bladen en allerlei deskundigen die ook nog eens tegenstrijdige adviezen geven, krijgen ouders het gevoel dat ze een superouder moeten zijn. En superouders hebben geen problemen. Dus daar praat je dan ook niet over. Met als risico dat problemen escaleren.

Hulpverleners proberen meer en meer achter de voordeur te kijken.

Dat is logisch, want achter die voordeur gaat het soms mis. Maar omdat opvoeding tot het privédomein van de ouders is verklaard, moeten hulpverleners – vanuit

ALLEMAAL OPVOEDERS

In 2010-2011 zijn in elf gemeenten projecten uitgevoerd in het kader van Allemaal Opvoeders, ondersteund door het Nederlands Jeugdinstituut en gevolgd met onderzoek vanuit de Universiteit Utrecht. Doel is ervaring op te doen met het versterken van de informele sociale steun rondom gezinnen. In 2010 verscheen de brochure: De kracht van de pedagogische civil society. In 2011 werd een handreiking geschreven voor gemeenten en CJG's over de vraag hoe zij de omgeving meer kunnen betrekken bij de opvoeding van kinderen. Meer informatie vindt u op www.allemaalopvoeders.nl. Allemaal Opvoeders is onderdeel van het ZonMw-programma Vrijwillige Inzet voor en door jeugd en gezin (www.vrijwillige-inzet.nl).

hun denkkader – wel op zoek naar allerlei creatieve manieren om aan vroegsignalering te doen. Dus ontwikkelen we allemaal protocollen die ons het recht geven om zoveel mogelijk informatie te vergaren over wat er in die gezinnen plaatsvindt. Waardoor mensen zich nog meer in hun privacy voelen aangetast en de deur nog strakker dicht gaat.

Het huidige model ontspoort aan alle kanten. Enerzijds vinden we dat opvoeding het domein van alleen de ouders is, anderzijds willen we als samenleving kunnen ingrijpen als zich problemen voordoen. We moeten ideale ouders zijn met ideale kinderen waardoor alles aan de allerhoogste norm wordt gespiegeld. Elk kind dat bovengemiddeld druk, stil, emotioneel, intelligent – of juist niet – is, krijgt een stempel; een etiketje met de naam van een stoornis zodat hulpverleners ermee aan de slag kunnen gaan. Onze

definitie van wat normaal is wordt steeds enger, steeds meer bepaald door overtrokken verwachtingen.

Wees eerlijk: niet alles is maakbaar.

Ouders en kinderen zijn gewoon mensen. Iedereen maakt fouten. Iedereen heeft problemen. Opvoeden is per definitie een strijdtooneel. Ouders en kinderen zijn niet elkaars beste maatje. Een kind kijkt naar het hier en nu. Dat wil buitenspelen. Maar een ouder kijkt ook naar de toekomst en zegt dat 'ie eerst zijn huiswerk moet afmaken. Conflicten zitten ingebakken in de opvoeding. Het is geen ideale wereld. Problemen horen er gewoon bij.

Allemaal Opvoeders laat een ander geluid horen.

Wij zeggen dat ouders baat hebben bij een open en eerlijke kijk op opvoeding. Dat je als ouder natuurlijk tegen van alles aanloopt, maar dat je daarover rustig in gesprek kunt gaan met

vrienden, buurtgenoten, familieleden. Hoe doen zij het? Kun je daar iets van leren? Je hoeft geen superouder te zijn. Vragen hoe iemand anders iets aanpakt, betekent niet dat jij als ouder hebt gefaald.

Sociale netwerken zijn belangrijk.

Niemand is alleen op de wereld. We leven allemaal met andere mensen om ons heen. Als in een wijk sterke sociale netwerken zijn, dan hebben minder mensen psychosociale problemen. Dat geldt voor jong en oud. Dus richt Allemaal Opvoeders zich expliciet niet op dat ene gezin met dat ene probleemgeval, maar stimuleren we dat ouders en kinderen meer met elkaar in contact komen. Desnoods met een kookclub. Dan volgt dat gesprek over opgroeiende kinderen vanzelf.

Een lage sociale effectiviteit leidt tot anti-sociale stoornissen. Kijk naar de jeugdgevangenissen. Een groot deel van

die jongeren gedraagt zich niet sociaal. Geen wonder want veel van hen komen uit wijken met een lage sociale effectiviteit. Dat gaat om zaken als: kennen mensen elkaar, spreken ze met elkaar, zijn ze bereid om samen de handen ineen te slaan, is er toezicht op elkaars goederen of kinderen? Dus: hoe beter sociale netwerken in een buurt functioneren, hoe minder problemen er zijn met opgroeiende kinderen. Zolang je daar niets aan doet, blijft het in de jeugdzorg dweilen met de kraan open.

Ook niet-ouders voeden op. Dat ligt heel gevoelig. We hebben geleerd dat we onze woorden zorgvuldig moeten kiezen. We bedoelen dat elke volwassene waar een kind mee in aanraking komt, invloed heeft op het opgroeien van dat kind en dat je daar dus heel bewust mee om kunt gaan. Als een straatruzie tussen twee kinderen escaleert kun je daar als buurtbewoner aan voorbijlopen, of je kunt er wat van zeggen.

Micha de Winter is hoogleraar pedagogiek aan de Universiteit Utrecht. In zijn boek 'Verbeter de wereld, begin bij de opvoeding', pleit hij onder meer voor een grotere betrokkenheid van burgers bij de opvoeding van (elkaars) kinderen.

ONDERZOEK

Een team van de Universiteit Utrecht onderzoekt onder leiding van prof. dr. Micha de Winter de resultaten van de pilots uit Allemaal Opvoeders. Het onderzoek loopt van 2010 tot 2014. Uit een van de eerste enquêtes bleek dat 69% van de ouders vindt dat opvoeden uitsluitend een zaak is van de ouders. Desondanks vindt 79% van de ouders dat buurtbewoners een rol kunnen spelen bij de opvoeding van kinderen uit de buurt. Micha de Winter denkt dat taalgebruik een grote rol speelt bij deze uitkomsten. Dat derden een rol kunnen spelen bij de opvoeding wordt weliswaar onderschreven, maar het daadwerkelijke opvoeden dient door de ouders te gebeuren. De vraag is natuurlijk wat die 'rol' van anderen dan precies wel of niet is en waarin zich dat onderscheidt van het 'echte opvoeden'. Een discussie die ook in de pilotgemeenten met ouders en andere bewoners wordt gevoerd.

In beide gevallen geef je een boodschap mee aan die kinderen. Dus ook al heb je zelf geen kinderen, je hebt wel degelijk een pedagogische rol. In die zin zijn we allemaal een stukje opvoeder. Dat laat onverlet dat de primaire verantwoordelijkheid voor de opvoeding van kinderen natuurlijk gewoon bij de ouders rust.

Wij pleiten voor een wending in het denken. Problemen zitten veel minder vaak in het individuele kind, gezin of ouder dan we denken. De oorzaak voor al die problemen zit in de manier waarop we met elkaar samenleven, waarop we de maatschappij vorm geven. En dat betekent dat daar ook de oplossing zit. Kijk maar naar het succes van Eigen krachtconferenties. Daar leren mensen hulp te vragen aan omstanders, hun eigen sociale netwerk te versterken.

Uiteraard is er nog steeds hooggespecialiseerde zorg nodig voor individuele situaties. Waar daadwerkelijk sprake is van ernstige psychiatrische stoornissen, kindermishandeling, of andere uit de hand gelopen situaties, is en blijft gespecialiseerde jeugdzorg natuurlijk noodzakelijk. Waarbij ik er wel voor pleit het begrip psychiatrische stoornis niet voortdurend op te rekken. Gelukkig zie je nu ook vanuit de betrokken beroepsgroepen daar steeds meer verzet tegen.

Laten we alle andere opvoedkwesties gewoon zelf oplossen. We hebben ons te lang wijs laten maken dat we voor elke kwestie experts nodig hebben. Een kwestie wordt pas een probleem als ouders het gevoel hebben het niet zelf aan te kunnen. Dan wordt het voer voor de professionals. En de eisen die ouders zichzelf stellen zijn tegenwoordig zo hoog en de informatiestroom zo groot en verwarrend,

dat ouders al heel snel het gevoel hebben dat ze het niet aankunnen.

Natuurlijk hebben ouders behoefte aan steun. Het leven is ook ingewikkelder dan ooit. Kun of moet je toezicht regelen op wat je kind op internet doet? Tot hoe laat mag je kind 's avonds uit? Wanneer mag een kind voor het eerst alcohol? Hoe hou je dat in de gaten? En ga zo maar door. Allemaal eigentijdse opvoedvragen waar iedereen mee worstelt. Dat kun je ook niet allemaal in je uppie oplossen. En dus moet je daar met anderen over praten.

In het onderwijs zie je hetzelfde gebeuren. Ouders willen het allerbeste onderwijs voor hun kind, toegesneden op hun persoonlijke wensen. En als ze ontevreden zijn komen ze op hoge poten verhaal halen. Dan moet de juf het ontgelden, want hun kind krijgt niet de aandacht die het volgens de ouders verdient. Maar zo

werkt het natuurlijk niet in het leven. De school is geen energiemaatschappij waar je stroom en gas afneemt. De school is net als de peuterspeelzaal, het kinderdagverblijf of de sportclub, onderdeel van het sociale netwerk waar een kind in opgroeit. Dus moet er veel contact zijn tussen school en ouders. De communicatie moet goed lopen. Gelukkig zie je steeds meer scholen die daar aandacht aan besteden. Met inloopochtenden, gespreksavonden over opvoedthema's etc. Ook op PABO's zie je dat er meer aandacht komt voor hoe je als onderwijzer communiceert met ouders.

Er ligt een uitdaging voor de Centra voor Jeugd en Gezin. Kijk eens verder dan enkel het klassieke hulpverleningsmodel. Zoek het contact met de wijk. Niet alleen om problemen zo vroeg mogelijk te signaleren en er dan weer een hulpverlener op te zetten. Nee, ga ook de sociale effectiviteit van de wijk versterken. Samen

met het welzijnswerk, het jongerenwerk, het onderwijs, de gemeente. Maak opvoeden tot een gespreksthema. Versterk de eigen kracht van mensen. Dat is wat we bedoelen met de pedagogische civil society.

Allemaal Opvoeders heeft laten zien dat het kan. Elf gemeenten hebben de handschoen opgepakt en hebben een pilot uitgevoerd. In twee jaar tijd zijn allerlei initiatieven van de grond gekomen. In elke gemeente weer anders omdat de situatie nergens hetzelfde is. Mamma-café's, koffieochtenden, kookclubs, picknicks, oudergroepen, van alles en nog wat. Alles om ouders met elkaar in contact te brengen. Om ze de gelegenheid te geven ideeën uit te wisselen. Om van elkaar te horen hoe zij opvoedkwesties oplossen. Om te ontzorgen.

Die activiteiten zijn natuurlijk niet bedoeld als nieuwe vindplaats voor

hulpverleners. Het is uitdrukkelijk niet de bedoeling dat hulpverleners met een schepnetje door zo'n groep ouders gaan om potentiële probleemgevallen eruit te vissen die vervolgens in een hulpverleningstraject moeten. Je gaat in principe niet iemand iets aanbieden waar niet om gevraagd wordt. In tegendeel. Maar je let wel op en zorgt dat de ouders in kwestie door anderen ondersteund worden. Laat ze het op hun eigen manier proberen. Met onderlinge steun.

Het is ook niet de bedoeling om mensen aan hun lot over te laten. De nadruk op eigen kracht wil niet zeggen dat je je als hulpverlener, welzijnswerker of gemeente helemaal terugtrekt. Dat klinkt misschien aanlokkelijk voor financiers, maar daarmee zou je alles gewoon over de schutting gooien. In deze geïndividualiseerde samenleving ontstaan sociale netwerken niet vanzelfsprekend. Mensen moeten daar weer aan wennen. Hebben

OPVOEDEN ZONDER PROBLEMEN BESTAAT NIET

een zetje nodig. Iemand die ze steunt, die ze aandacht geeft, die betrokkenheid laat zien. Daar ligt een hele nieuwe taak voor hulpverleners. Je helemaal terugtrekken betekent dat de sociale effectiviteit van buurten nog verder inzakt. Dan bereik je het tegenovergestelde.

Allemaal Opvoeders is heel kleinschalig. Elf gemeenten hebben twee jaar geëxperimenteerd. Dat was het. We hebben nog een onderzoek lopen, maar vervolgfianciering is er niet. Toch hebben we laten zien dat het kan. Dat het werkt. Er liggen nu goede voorbeelden. Het is geen theorie meer. Het is meer dan wat losse gedachten. Je ziet het ook groeien. Zo'n CJG als in Beijum in Groningen krijgt voortdurend mensen op bezoek die willen zien en horen hoe ze dat allemaal voor elkaar hebben gekregen. Het moet een beetje gaan werken als inktvlek.

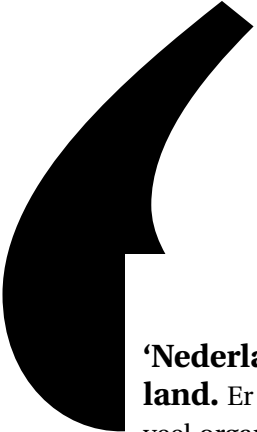
Eigenlijk hebben we geen keus. Het huidige model van de jeugdzorg is een doodlopende weg. Je kunt niet hulpverlener op hulpverlener blijven stapelen. Dus de overheid zal moeten investeren in alternatieven zoals Allemaal Opvoeders. Je ziet dat we ook steeds meer gehoor krijgen bij overheid en politiek. Maar ik vrees dat de jeugdzorginstituten zelf nog niet zover zijn. Aan de andere kant verandert er momenteel heel veel. De jeugdzorg wordt overgeheveld van landelijk en provinciaal naar lokaal niveau. Tegelijkertijd moet er fors bezuinigd worden, terwijl de vraag naar zorg alsmaar toeneemt. Dat loopt spaak natuurlijk. Gemeenten hebben al veel meer ervaring met de civil society. Ik merk dat bij gemeentelijke beleidsmakers dit nieuwe concept aanslaat. Daar put ik hoop uit.

VRIJWILLIGERS ONDER DE LOEP

WETENSCHAPPERS ONDERZOEKEN ALLES EN IEDEREEN. DUS OOK VRIJWILLIGERSWERK. WETENSCHAPPELIJK MEDEWERKER EVA VAN BAREN, WERKZAAM BIJ DE ROTTERDAM SCHOOL OF MANAGEMENT VAN DE ERASMUS UNIVERSITEIT, GEEFT INZET EEN INTRODUCTIE 'VRIJWILLIGERSWETENSCHAP'. OVER DE HEDENDAAGSE VRIJWILLIGER.

‘Nederland is een echt verenigingsland. Er is geen enkel ander land met zoveel organisaties waarbinnen mensen zich verenigen om een bepaald doel te bereiken. Er is voor alles wel een vereniging, stichting, comité of actiegroep. Al is het maar om samen een hobby uit te oefenen. Wij hebben een hele rijke civil society. Dat wil niet per se zeggen dat er in andere landen minder gebeurt, alleen wij hebben de neiging om het gelijk in een of ander verband te organiseren. Daar zijn we goed in. Meer dan 40% van alle Nederlanders is als vrijwilliger actief binnen een organisatie. Dat is een ongekend hoog percentage. Alleen landen in Scandinavië komen tot een soortgelijk cijfer. Daar mogen we best trots op zijn.

Daarnaast doen heel veel mensen in hun vrije tijd ‘iets voor een ander’. Even op de kinderen van de burenpas, boodschappen doen voor een zieke, kinderen uit de buurt van en naar school brengen, een familielid met problemen ad-

vies geven; iedereen kan uit zijn eigen leven wel voorbeelden noemen. Ook dat is vrijwillige inzet, maar het valt buiten de tellingen van bijvoorbeeld het Sociaal en Cultureel Planbureau. Al die vrijwillige inzet komt dus bovenop die ruim 40% van de bevolking die georganiseerd vrijwilligerswerk doet.

Ook jongeren doen veel vrijwilligerswerk. Het is echt een misverstand om te denken dat jongeren niets zien in vrijwilligerswerk. Ook van hen doet ruim 40% een of andere vorm van georganiseerd vrijwilligerswerk. Daarin doen zij niet onder voor andere leeftijdsgroepen. Het is wel zo dat er in absolute aantallen steeds minder jongeren zijn, want de samenleving vergrijsst. Daardoor zijn er minder jonge vrijwilligers. Ook onder ouderen ligt het percentage vrijwilligers boven de veertig procent. Maar het klopt niet dat veel mensen vrijwilligerswerk gaan doen zodra zij met pensioen gaan. Dan zou je in die leeftijdscategorie ineens een groter percentage vrijwilligers zien en dat is niet zo. Bij allochtonen zie je ook veel

Vrijwilligersorganisaties in alle soorten en maten

Vrijwilligersorganisaties kun je onderverdelen in verschillende typen organisaties, bijvoorbeeld door onderscheid te maken tussen clubs met verschillende doelen:

Onderlinge steun: in deze organisaties helpen mensen elkaar wederzijds, bijvoorbeeld door onderling postzegels te ruilen of door contact met lotgenoten. Ook sportverenigingen vallen hieronder.

Vrijwillige dienstverlening: dit zijn organisaties waarin mensen iets voor een ander doen, bijvoorbeeld vakantieweken organiseren, opvoedondersteuning geven, kinderen in achterstandssituaties voorlezen e.d.

Belangenbehartiging: hier organiseren mensen zich om een maatschappelijk of politiek doel te bereiken in actiegroepen, politieke partijen of verenigingen die opkomen voor de belangen van bepaalde groepen mensen, dieren, het milieu etc.

vrijwillige inzet. Ook zij doen binnen hun eigen kring veel voor en met elkaar – bijna als vanzelfsprekend. Maar georganiseerd vrijwilligerswerk zie je onder allochtonen minder.

Het percentage vrijwilligers blijft ongeveer constant. Dat schommelt al jaren tussen de 42 en 45%. Heel vaak denken mensen dat er bijvoorbeeld door de individualisering steeds minder mensen vrijwilligerswerk doen. Maar dat is niet waar. Vrijwilligerswerk is nog steeds in; we zijn nog steeds ten volle bereid om ons in onze vrije tijd met elkaar ergens voor in te zetten. Natuurlijk zijn er wel allerlei maatschappelijke veranderingen die invloed hebben op de mate waarin en de manier waarop mensen vrijwilligerswerk willen en kunnen doen. Het SCP noemt dat de vijf i's.

Individualisering, informalisering, informatisering, intensivering en internationalisering hebben invloed op het vrijwilligerswerk. Door de individu-

alisering hebben traditionele organisatievormen als familie, kerk en klasse minder invloed. De omgangsvormen worden losser, er komen allerlei technische communicatiemiddelen, er is meer behoefte aan variatie en verandering en de wereld wordt steeds groter. Er zijn nu veel minder van die kleinschalige vaste sociale verbanden. Alles is losser, flexibeler en kortstondiger. Dat heeft ook invloed op het vrijwilligerswerk. En denk eens aan de toename van het aantal werkende vrouwen, het aantal allochtonen, jongeren die meer bijbaantjes hebben; dat maakt allemaal uit.

Vrijwilligerswerk wordt anders. Niet minder, maar anders. Je ziet dat vooral bij jonge vrijwilligers. Voor een deel zijn die nog steeds actief in de meer traditionele vrijwilligersorganisaties, zoals de sportverenigingen. Veel van het werk dat vroeger gebeurde, vindt nog steeds plaats. Maar er komt iets naast. Veel jongeren willen nog best iets doen, maar willen zich niet voor een langere tijd binden aan een organisatie.

De ideale mix

De ideale match tussen een vrijwilliger en vrijwilligerswerk voldoet aan drie criteria: de vrijwilliger is bereid, beschikbaar en bekwaam. Oftewel: de vrijwilliger moet er zin in hebben en moet over voldoende tijd en capaciteiten beschikken. Problemen ontstaan vaak doordat mensen niet of te weinig aan één van deze drie criteria voldoen.

Maar het tekenen van een online petitie, het organiseren van een twitteractie, of om heel iets anders te noemen, twee weken in een ver buitenland vrijwilligerswerk doen, dat willen ze wel. Kortstondig, zonder al te veel verplichtingen en aansluitend bij hun leefwereld.

Besturen hebben wel een probleem.

Want ook al willen nog heel veel mensen vrijwilligerswerk doen, een bestuursfunctie vergt langdurig intensief verantwoordelijk werk. En het animo daarvoor loopt terug. Organisaties proberen dat op te lossen door kortere bestuursperiodes in te stellen, of door het werk op te delen in kleine afgeronde klussen die door meer mensen gedaan kunnen worden. Zo proberen ze ook het bestuurswerk flexibeler te maken, maar dat lukt niet altijd.

Tijd is ook lastig. Want iedereen heeft een overvolle agenda. Kijk maar eens hoe tweeverdieners met kinderen hun leven organiseren. Die willen desondanks best wat

doen voor de goede zaak mits ze ruim tevoren te horen krijgen van hoe laat tot hoe laat, ze precies wat, met wie, waar moeten doen. Dan kunnen ze dat meenemen in hun planning. Een andere oplossing is dat deze mensen een klus op zich nemen die niet tijdsgebonden is. Die ze kunnen doen op het moment dat het hun uitkomt. Een notitie schrijven, kleren voor een kindervoorstelling naaien of iets anders dat je op je eigen moment thuis kunt doen.

Vrijwilligers gaan steeds meer eisen stellen.

En dat is soms lastig voor de organisaties die vrijwilligers nodig hebben. De vraag is niet meer: wat kan de vrijwilliger voor de organisatie doen, maar wat kan de organisatie voor de vrijwilliger doen. Vrijwilligers zoeken taken die bij hun interesse passen, ze willen resultaat zien, ze willen duidelijk vastomlijnde klussen en ze willen gehoord worden. Van organisaties verwachten ze dat alles goed voorbereid is, dat ze ondersteuning en training krijgen en dat het vrijwilligerswerk aantrekkelijk wordt gemaakt.

Eva van Baren (27) werkt als Research Associate bij het Erasmus Centre for Strategic Philanthropy (ECSP) en de Rotterdam School of Management van de Erasmus Universiteit. Ze is medeauteur van de achtergrondnotitie over 'de hedendaagse vrijwillige inzet en vrijwilligersmanagement als bouwstenen voor de pedagogische civil society'.

Vijf tips voor werken met vrijwilligers

- 1 Zet je verlegenheid opzij. Vraag of mensen een bepaalde klus willen doen. Als mensen persoonlijk gevraagd worden zeggen ze heel vaak ja. Gewoon doen, het werkt echt.
- 2 Verdeel het werk in kleine overzichtelijke losse klussen. Zoek voor elke klus iemand die het werk leuk vindt, tijd heeft en over de benodigde capaciteiten beschikt. Kijk of er taken bij zijn die mensen op een zelfgekozen moment thuis kunnen doen; handig voor mensen met volle agenda's.
- 3 Vraag wat mensen zelf zouden willen. Wat vinden ze leuk? Waar hebben ze tijd voor? Hoe kun je dat het beste organiseren?
- 4 Digitaal contact is ook contact. SMS, twitter, Facebook en Hyves, de mail, interactieve websites; er zijn heel veel manieren om contact te hebben met mensen die iets voor jouw organisatie (kunnen) betekenen.
- 5 Een vrijwilliger die eenmaal actief is, is een bron van informatie. Blijf vragen en luisteren. Merk je dat een bepaalde taak minder boeiend wordt? Zoek in overleg dan meer uitdagend werk. De concurrentie om de vrijwilliger is in volle gang!

De hedendaagse vrijwilliger is een soort flexvrijwilliger.

De vrijwilliger zoekt al shoppend werk op maat voor een korte periode. Vrijheid en zelfontplooiing zijn net zo belangrijk als iets doen voor het goede doel. Dat kan zelfs leiden tot het voor-wat-hoort-wat-principe van time-banking. Je doet een uur wat voor een ander en daarvoor krijg je op je 'bankrekening' één tijds-krediet. Dat kun je opmaken door iemand anders iets voor jou te laten doen.

Vrijwilligersorganisaties moeten steeds creatiever worden.

Ze zullen moeten onderzoeken hoe ze aan alle wensen van vrijwilligers tegemoet kunnen komen. Je kunt wel heel veel taken opsplitsen en over veel verschillende mensen verdelen, maar hoe organiseer je dan weer alle onderlinge contact? Gelukkig zijn er juist op dat terrein tegenwoordig weer heel veel mogelijkheden. Iedereen heeft een mobiel-

tje, dus we kunnen bellen, sms'en, twitteren en gebruik maken van sociale media als Hyves en Facebook. Juist met moderne media kun je op een hele losse manier mensen aan je binden.

Mensen willen nog steeds vrijwilligerswerk doen.

De bereidheid om vrijwilligerswerk te doen is in Nederland nog steeds heel groot. Maar door alle veranderingen moeten organisaties wel meer moeite doen om mensen te werven en vervolgens ook te behouden. Aan de andere kant moet je dat ook niet te veel problematiseren. Het blijkt dat als mensen rechtstreeks gevraagd worden, ze vaak best iets vrijwilligs willen doen. Je moet het ze alleen wel vragen. Het is ook een kwestie van je verlegenheid opzij zetten.

Er zijn organisaties die vrijwilligersklussen digitaal aanbieden: wie maakt

Meer weten?

www.vrijwillige-inzet.nl/onderzoek

het beste communicatieplan of het mooiste logo voor onze organisatie? Maak er een wedstrijd van, of laat mensen via internet samen aan zo'n plan werken. En er zijn organisaties die voor bepaalde taken waarvoor veel kennis en inzet nodig is, een soort personeelsadvertentie zetten. Maar dan voor vrijwilligerswerk. De vrijwilliger krijgt uiteraard geen salaris aangeboden maar wel uitdagend werk, goede ondersteuning, training, voldoening en een hele prettige werksfeer. Dat moet de organisatie dan natuurlijk wel waarmaken.

Soms krijgen verenigingsleden een keuze:

of je doet vrijwilligerswerk en staat eens per maand achter de bar van de sportclub of je betaalt meer contributie. Dat extra geld kan dan gebruikt worden om betaalde mensen in te huren of voor iets leuks en motiverends voor andere mensen die wel vrijwilligerswerk doen. Naast het opsplitsen van taken zijn dus ook verplichten of uitbesteden manieren om werk gedaan te krijgen.

Nieuw is ook het min of meer verplichte vrijwilligerswerk.

Denk bijvoorbeeld aan de maatschappelijke stage voor scholieren. Ook al zit daar een verplichting aan, we noemen het toch vrijwilligerswerk. Werk dat 'om niet' wordt gedaan. Zelfs taakstraffen zou je hieronder kunnen laten vallen. En je hebt bedrijven waarin het heel normaal is dat je in een deel van de baas zijn tijd vrijwilligerswerk doet. Soms is dat met het hele personeel één dag per jaar, maar er zijn ook bedrijven waarbij regulier tijd kan worden besteed aan vrijwilligerswerk. 'Werknemersvrijwilligerswerk' is feitelijk betaald werk, want het gebeurt in de baas zijn uren. En 100% vrijwillig is het ook niet altijd, want vaak is er veel sociale druk om 'mee te doen'. Een andere hedendaagse vorm van vrijwillige inzet is bijvoorbeeld 'NL doet', waarbij heel veel mensen tegelijkertijd één dag een afgeronde vrijwilligersklus doen. Op het gebied van hedendaags vrijwilligerswerk is echt heel veel mogelijk. Veranderingen zijn niet alleen bedreigend maar bieden ook kansen.'

Nafisa Osman kwam in 2007 vanuit Somalie naar Nederland. Al snel werd ze vrijwilligster bij een project van Vluchtelingenwerk en de GGD Hart voor Brabant. Inmiddels heeft ze een baan bij GGD Hart voor Brabant waar ze zich onder andere bezig houdt met vrijwilligersprojecten en asielzoekers.

VOOR ANDEREN EN VOOR JEZELF

Toen ik naar Nederland kwam, ben ik vrijwilligerswerk gaan doen. Ik was goed opgeleid en wilde niet thuis zitten. Dus ben ik via Vluchtelingenwerk en de GGD voorlichting gaan geven over meisjesbesnijdenis. Ik bezocht ouders om te voorkomen dat hun dochters worden besneden. Moeilijk werk. Maar deze verschrikkelijke gewoonte moet bespreekbaar worden. Dus je doet het om die meisjes ellende te besparen. Maar je doet het ook voor jezelf. Ik wilde het liefst een baan. Als vrijwilliger kreeg ik training en kon ik een netwerk opbouwen. Dat heeft geholpen want ik werk nu bij de GGD. Als vrijwilliger werkte ik in opdracht van mezelf in mijn eigen tijd. Omdat ik het wilde. Nu werk ik in opdracht van de GGD. Dat is echt anders. Organisaties zouden beter moeten kijken waarom mensen vrijwilliger worden. En als dat is omdat ze eigenlijk liever betaald werk doen, mogen ze daar best een handje bij helpen.

DURVEN LOSLATEN Veertig jaar lang hebben onze jeugdmaatschappelijk werkers bijna alles zelf gedaan en bepaald. Nu zeggen we: schakel anderen in. Kijk in het eigen netwerk van cliënten, in de buurt, of bij vrijwilligersorganisaties. Er zijn zoveel mensen die iets kunnen betekenen. Praktische hulp, opvoedingsondersteuning, maatjesprojecten. Daar worden onze cliënten beter van. Wij kunnen en hoeven als hulpverleners niet alles te doen. Dat is even wennen. Je moet durven loslaten. Want natuurlijk doen die vrijwilligers het op hun eigen manier. Dus ja, er is koudwatervrees. Maar ook enthousiasme. De professionals zien dat het werkt. Dat cliënten er sterker van worden, een sociaal netwerk krijgen. We organiseren soms zelf vrijwilligersprojecten, maar maken vooral gebruik van allerlei projecten die er al zijn. Werken met vrijwilligers vergt specifieke vaardigheden. Dus waarom het wiel zelf opnieuw uitvinden? Maar we stellen wel eisen. Vrijwilligers moeten minstens een Verklaring Omtrent het Gedrag hebben. Maar dan nog: je kunt niet alles voorzien. Ook dat is loslaten.

Pim Zoetelief is kwartiermaker inzet vrijwilligers bij Spirit!, een organisatie voor jeugd en opvoedhulp in Amsterdam en Omstreken.
www.spirit.nl

Sjoukje Dijkstra is teamleidster bij twee kinderdagcentra van Talant, een zorginstelling voor kinderen, jongeren en volwassenen met een verstandelijke beperking.
www.talant.nl

SCHEIDING VAN VERANTWOORDELIJKHEID

Vrijwilligers doen bij ons net dat beetje extra. Met hen erbij kunnen meer kinderen naar het zwembad, of kunnen we met meer kinderen een wandeling maken. Vrijwilligers en beroepskrachten zijn gelijkwaardig. Beide werken met hart en ziel. Maar de verantwoordelijkheid ligt altijd bij de professional. Daarom werken vrijwilligers altijd samen met een beroepskracht. Heel zelden gaat een zeer ervaren vrijwilliger alleen op pad met een kind. Dan vragen we altijd eerst toestemming aan de ouders. Die scheiding van verantwoordelijkheid is niet alleen belangrijk voor ouders en voor ons, maar ook voor de vrijwilligers zelf. Vrijwilligers doen dit werk omdat ze het leuk vinden. Dus moet je er goed op letten dat zij zich ook goed voelen. Maar we gaan ze echt niet elke maand een bloemetje sturen ofzo. Ze moeten net als professionals het gevoel hebben opgenomen te zijn in de groep, gewaardeerd te worden om wie ze zijn en wat ze doen.

GOED CONTACT TUSSEN VRIJWILLIGER EN HULPVERLENER

Wij begeleiden meiden die op de vlucht zijn voor loverboys, huiselijk of eerge relateerd geweld. Onze opvangadressen vormen geen natuurlijke omgeving. Daarom is het fijn dat vrijwilligers met de meiden op stap gaan. Naar de film, koken, shoppen. En we hebben Big Sisters; gastgezinnen waar de meisjes in het weekend kunnen meedraaien. Dat is heerlijk voor ze. Even er tussen-uit. Gewone dingen doen in een gewone omgeving. De meiden en vrijwilligers leren van elkaar en hebben het samen hartstikke leuk. Ook onze hulpverleners zijn enthousiast. Dat is belangrijk want zo'n vrijwilligersproject moet door de hele organisatie gedragen worden, van directie tot werkvloer. Voor de hulpverleners is het belangrijk om goed contact te hebben met de vrijwilligers. Die zien hoe de meiden zich buiten de instelling gedragen. Dat geeft informatie voor de behandeling. En goed contact tussen hulpverleners en vrijwilligers versterkt bij de vrijwilligers het gevoel van verbondenheid met onze organisatie. Hun werk is inmiddels ingebed in ons totale zorgpakket.

Cleo Westerman begeleidt bij Fier Fryslan een project waarbij vrijwilligers allerlei dagelijkse activiteiten ondernemen met meiden die in kleinschalige opvangvoorzieningen wonen vanwege een onveilige thuissituatie.
www.fierfryslan.nl

Colofon

Eindredactie

Marcel Senten

Met medewerking van

Kitty van Julsingha

Nienke Kuyvenhoven

Susan Osterop

Trudi Peters

Monique Strijdonck

Gerdiene de Vreede

Jacqueline de Vries

Teksten

Pieter Matthijssen

Mariette Huisjes

Marcel Senten

Fotografie

Sietske Raaijmakers en anderen

Vormgeving

Ontwerpstudio Spanjaard

Projectleiding

Nienke Kuyvenhoven

De meeste artikelen zijn eerder gepubliceerd in het magazine INZET, uitgebracht door ZonMw in het kader van het programma Vrijwillige Inzet voor en door Jeugd en Gezin.

Wij hebben getracht alle rechthebbenden te achterhalen. Mocht u desondanks menen dat uw rechten niet zijn gehonoreerd dan kunt u contact opnemen met de MOgroep.

Dit is een gezamenlijke uitgave van ActiZ, GGD Nederland, GGZ Nederland, Jeugdzorg Nederland, MOgroep en VGN.

Deze uitgave is mede mogelijk gemaakt dankzij ZonMw.

